Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

3. listopada 2019.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Direktiva 93/13/EEZ – Članak 3. stavak 1. – Ocjena nepoštenosti ugovornih odredbi – Članak 4. stavak 2. – Članak 5. – Obveza jasnog i razumljivog sastavljanja ugovornih odredbi – Odredbe koje obvezuju na plaćanje naknada za neodređene usluge”

U predmetu C-621/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputila Kúria (Vrhovni sud, Mađarska), odlukom od 26. listopada 2017., koju je Sud zaprimio 3. studenoga 2017., u postupku

Gyula Kiss

protiv

CIB Bank Zrt.,

Emila Kissa,

Gyuláné Kiss,

SUD (treće vijeće),

u sastavu: A. Prechal (izvjestiteljica), predsjednica vijeća, F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund i L. S. Rossi, suci,

nezavisni odvjetnik: G. Hogan,

tajnik: R. Şereş, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 14. ožujka 2019.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za G. Kissa, I. Ölveczky i K. Czingula, *ügyvédek*,

– za CIB Bank Zrt., J. Burai-Kovács i G. Stanka, *ügyvédek*,

– za mađarsku vladu, M. Z. Fehér, u svojstvu agenta,

– za vladu Ujedinjene Kraljevine, Z. Lavery, u svojstvu agenta, uz asistenciju A. Howard, *barrister*,

* Jezik postupka: mađarski

– za Europsku komisiju, N. Ruiz García i A. Tokár, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 15. svibnja 2019.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 3. stavka 1., članka 4. stavka 2. i članka 5. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora koji se u glavnom postupku vodi između Gyule Kissa i CIB Bank Zrt. (u daljnjem tekstu: CIB) povodom zahtjeva za utvrđivanje nepoštenosti pojedinih odredbi ugovora o zajmu.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Dvanaesta, trinaesta, šesnaesta, devetnaesta i dvadeseta uvodna izjava Direktive 93/13 glase:

„budući, međutim, da nacionalni zakoni za sada dozvoljavaju samo djelomičnu mogućnost usklađivanja; budući da ova Direktiva obuhvaća samo one ugovorne odredbe o kojima nisu vođeni pojedinačni pregovori; budući da bi državama članicama trebalo omogućiti da svojim nacionalnim propisima, strožim od onih iz ove Direktive, uz dužno poštovanje ugovora, svojim potrošačima pruže višu razinu zaštite;

budući da se pretpostavlja da zakonske ili regulatorne odredbe država članica kojima se izravno ili neizravno utvrđuju uvjeti potrošačkih ugovora ne sadrže nepoštene odredbe; budući da se ne čini potrebnim da budu podložni oni uvjeti koji odražavaju obvezne zakonske ili regulatorne odredbe i načela ili odredbe međunarodnih konvencija u kojima su države članice ili Zajednica stranke; budući da se u tom pogledu izrazom iz članka 1. stavka 2. koji glasi „obveznih zakonskih ili regulatornih odredaba” obuhvaćaju i propisi koji se u skladu sa zakonom primjenjuju na ugovorne stranke ako nisu utvrđena nikakva drukčija rješenja;

[…]

budući da se ta procjena nepoštenosti odredaba koja se provodi u skladu s odabranim općim kriterijima, posebno u prodaji ili pružanju javnih usluga gdje se usluge pružaju kolektivno čime se u obzir uzima čimbenik solidarnosti među korisnicima, mora upotpuniti tako da se najprije općenito ocijene različiti uključeni interesi; budući da to predstavlja uvjet o dobroj vjeri; budući da prilikom donošenja procjene o dobroj vjeri posebnu pozornost treba posvetiti jačini polazišta pregovaračkih strana, zatim je li potrošač bio naveden da prihvati odredbu i je li roba ili usluga prodana ili pružena na temelju posebne narudžbe potrošača; budući da prodavatelj robe ili pružatelj usluga možda ispunjava uvjet o dobroj vjeri ako postupa pošteno i pravedno u odnosu na drugu stranu o čijim zakonitim interesima mora voditi računa;

[…]

budući da se za potrebe ove Direktive ocjena o nepoštenosti ne donosi o odredbama kojima se opisuje glavni predmet ugovora ili odnos kvalitete i cijene ponuđene robe ili usluge; budući da se glavni predmet ugovora, kao i odnos cijene i kvalitete, ipak može uzeti u obzir prilikom procjene o nepoštenosti ostalih odredaba; […]

budući da bi se ugovori trebali sastavljati jasnim, razumljivim jezikom, potrošač bi zapravo trebao dobiti mogućnost da pregleda sve odredbe i, u slučaju kakvih dvojbi, trebalo bi prevagnuti tumačenje koje je za potrošača najpovoljnije."

4 Članak 3. stavak 1. te direktive određuje:

„Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora."

5 U skladu s člankom 4. navedene direktive:

„1. Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

2. Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene."

6 Člankom 5. Direktive 93/13 predviđa se:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. […]"

Mađarsko pravo

Građanski zakonik

7 Članak 209/B Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény (Zakon br. IV iz 1959. o Građanskom zakoniku) određuje:

„1. Opći ugovorni uvjet ili odredba u ugovoru sklopljenom s potrošačem nepošteni su ako su njima, kršenjem uvjeta o dobroj vjeri, jednostrano, bez razloga i na štetu jedne od strana utvrđena prava i obveze strana koje proizlaze iz ugovora;

2. Smatra se da su nepovoljna prava i obveze jednostrano i bez razloga utvrđene:

(a) ako znatno odstupaju od bitne odredbe primjenjive na ugovor; ili

(b) ako nisu u skladu s predmetom ili svrhom ugovora.

3. Radi ocjene nepoštenosti uvjeta u obzir se uzimaju sve okolnosti sklapanja ugovora koje su dovele do njega, kao i narav pruženih usluga i odnos između dotičnog uvjeta, s jedne strane, i ostalih odredaba ugovora ili drugih ugovora, s druge strane.

4. U posebnim odredbama mogu se odrediti uvjeti koji se smatraju nepoštenima u ugovoru sklopljenom s potrošačem, ili koje treba smatrati nepoštenima dok se ne dokaže suprotno.

5. Odredbe u vezi s nepoštenim ugovornim uvjetima ne primjenjuju se na odredbe kojima se definiraju usluga i njezina protučinidba, pod uvjetom da je njihov tekst sastavljen jasno i razumljivo za obje strane.

6. Ne može se smatrati nepoštenom ugovorna odredba koja je propisana zakonskom ili podzakonskom normom."

8 Članak 523. navedenog zakonika glasi:

„1. Na temelju ugovora o zajmu, kreditna institucija ili bilo koji drugi zajmodavac dužan je zajmoprimcu staviti na raspolaganje ugovoreni iznos; zajmoprimac je dužan iznos otplatiti u skladu s ugovorom.

2. Ako nije drukčije propisano, dužnik je dužan platiti kamate, ako je zajmodavac kreditna institucija (bankarski zajam)."

Zakon Hpt

9 Članak 210. stavak 2. hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Zakon br. CXII iz 1996. o kreditnim i financijskim institucijama; u daljnjem tekstu: Zakon Hpt) propisuje:

„Ugovor o financijskim uslugama ili pomoćnim financijskim uslugama treba nedvojbeno utvrđivati kamate, troškove i sve druge naknade ili uvjete, uključujući pravne posljedice nepravodobnog ispunjenja te načine i posljedice izvršenja pomoćnih obveza kojima se osigurava ispunjenje ugovora."

10 Članak 212. Zakona Hpt određuje:

„1. Ugovor o zajmu sklopljen s potrošačima ili pojedincima mora sadržavati efektivnu kamatnu stopu izraženu godišnjim postotkom i utvrđenu u skladu s posebnom odredbom.

2. Ukupni trošak kredita jest teret koji potrošač plaća za zajam i koji uključuje kamate, isplatne naknade i sve druge troškove koje je potrebno platiti u vezi s korištenjem zajma.

3. Efektivna kamatna stopa jest kamatna stopa u okviru koje glavnica i ukupni trošak kredita koji treba platiti klijent predstavljaju iznos zajma umanjen za plaćene troškove financijskoj instituciji u trenutku isplate zajma."

11 U točki I.10.2.a Priloga br. 2 Zakona Hpt pojam „dodjela novčanog zajma" definiran je kao „stavljanje na raspolaganje, u skladu s ugovorom o zajmu ili kreditu sklopljenom između zajmodavca i dužnika, iznosa koji će dužnik trebati isplatiti – s kamatama ili bez njih – u trenutku predviđenom ugovorom".

12 Točka I.10.3. tog priloga propisuje:

„Pružanje financijskih usluga koje se sastoje od dodjele kredita i novčanih zajmova uključuje formalnosti povezane s ocjenom kreditne sposobnosti, sastavljanje ugovorâ o kreditu ili zajmu i upis isplaćenih zajmova, kao i njihovo praćenje, nadzor i povrat."

13 U točki III.7. navedenog priloga pojam „kamata” definiran je kao:

„iznos ili druga vrijednost koju dužnik treba platiti zajmodavcu (ili deponentu) za korištenje i rizik preuzetog depozita ili dobivenog zajma, izražen postotnom vrijednošću iznosa depozita ili zajma i koji je potrebno platiti (ili namiriti) *pro rata temporis*”.

Glavni postupak i prethodna pitanja

14 Dana 16. rujna 2005. tužitelj u glavnom postupku sklopio je s CIB-ovim pravnim prednikom ugovor o zajmu na iznos od 16 451 eura, uz godišnju kamatnu stopu od 5,4 % i naknadu za upravljanje od 2,4 % godišnje, za razdoblje od 20 godina. On je također morao, na temelju odredbi ugovora, platiti iznos od 40 000 mađarskih forinti (HUF) (oko 125 eura) kao isplatnu naknadu. Efektivna kamatna stopa (EKS) iznosila je 8,47 %.

15 Tužitelj u glavnom postupku podnio je tužbu Győri Törvényszéku (Okružni sud u Győru, Mađarska), s ciljem da se utvrdi nepoštenost odredbi o naknadi za upravljanje i isplatnoj naknadi jer u ugovoru nisu konkretno navedene zauzvrat ponuđene usluge.

16 U odgovoru na tužbu, CIB je istaknuo da nema nikakvu obvezu konkretnog navođenja usluga za čije se pružanje plaćaju naknada za upravljanje i isplatna naknada. On je, međutim, pojasnio da se isplatna naknada odnosi na formalne radnje koje se obavljaju prije sklapanja ugovora, dok naknada za upravljanje predstavlja protučinidbu za formalne radnje obavljene nakon tog sklapanja.

17 Győri Törvényszék (Okružni sud u Győru) nepoštenom je proglasio odredbu o isplatnoj naknadi, ali je odbio dio zahtjeva koji se odnosio na odredbu o naknadi za upravljanje.

18 Nakon što su mu tužitelj u glavnom postupku i CIB podnijeli žalbe, Győri Ítélőtábla (Okružni žalbeni sud u Győru, Mađarska) potvrdio je prvostupanjsku presudu. Kada je riječ o odredbi koja se odnosi na naknadu za upravljanje, taj je sud istaknuo da je ona jasno i razumljivo sastavljena jer je iznos koji zajmoprimac treba platiti u tom pogledu jasno određen, a narav protučinidbe općepoznata. On je dodao da navedena naknada obuhvaća radnje kao što su obrada, upravljanje, evidentiranje i naplata zajma. Kada je, s druge strane, riječ o isplatnoj naknadi, navedeni je sud naglasio da je teško odrediti konkretne usluge za koje se ona plaća, s obzirom na to da je trošak svih općepoznatih usluga već obuhvaćen naknadom za upravljanje.

19 Tužitelj u glavnom postupku i CIB podnijeli su zahtjev za reviziju sudu koji je uputio zahtjev.

20 Tužitelj u glavnom postupku tvrdi da u ugovoru nije jasno utvrđeno za koje je usluge dužan platiti naknadu za upravljanje. On tvrdi da CIB nije dokazao tijekom postupka da obrada zajma i upravljanje njime stvaraju troškove koji nisu unaprijed pokriveni kamatama.

21 S druge strane, CIB osporava nepoštenost odredbe o isplatnoj naknadi tvrdeći, među ostalim, da nijedna pravna odredba koja je bila na snazi na datum sklapanja ugovora iz glavnog postupka nije obvezivala na to da se konkretno navedu usluge pružene u zamjenu za tu naknadu.

22 Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da u vrijeme nastanka činjenica u glavnom postupku pojam „naknada za upravljanje” nije bio definiran u mađarskom pravu te da u ugovorima o zajmu obično nisu navođene usluge za čije se pružanje ona plaćala. Kada je riječ o toj naknadi, financijske institucije upotrebljavale su dva različita kreditna modela, od kojih je prvi predviđao njezino plaćanje uz kamatu, dok je drugi, umjesto plaćanja spomenute naknade propisivao višu kamatnu stopu kojom su se pokrivali njezini troškovi. S druge strane, iako je većina financijskih institucija jednokratno naplaćivala

isplatnu naknadu, taj sud naglašava da mađarski zakon koji je bio na snazi na datum sklapanja ugovora iz glavnog postupka nije definirao protučinidbu za tu naknadu, koja je u članku 212. Zakona Hpt navedena kao sastavni dio ukupnog troška zajma.

23 Sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome jesu li odredbe o kojima je riječ u glavnom postupku jasno i razumljivo sastavljene te se pita o načinu na koji mora ocijeniti njihovu eventualnu nepoštenost. Nadalje, iako nacionalna sudska praksa u tom pogledu nije ujednačena, u većini je slučajeva ocijenjeno dostatnim to da je ukupni trošak dotičnog zajma jasan, bez potrebe pojašnjavanja prirode svih zauzvrat pruženih usluga.

24 Međutim, iz te sudske prakse jasno ne proizlazi koje se to usluge pružaju u zamjenu za naknadu za upravljanje i mogu li se one razlikovati od glavne činidbe, a to je stavljanje na raspolaganje određenog novčanog iznosa i vraćanje tog iznosa uvećenog za kamate. U svakom slučaju, budući da obuhvaća i kamate i naknade, EKS omogućava upoznavanje s ukupnim troškom zajma i usporedbu različitih ponuda zajma na tržištu.

25 Nasuprot tomu, manji broj nacionalnih sudova smatrao je da usluge pružene u zamjenu za naknadu za upravljanje treba konkretno navesti. Naime, prema njihovu mišljenju, za potrošače je korisna mogućnost usporedbe ne samo visine EKS-a, nego i prirode tih usluga. U tom pogledu smatraju neopravdanim razdvajanje dviju sastavnica protučinidbe koja se pruža u zamjenu za glavnu činidbu – kamate i naknade za upravljanje – imajući u vidu i to da se osnovica za izračun naknade za upravljanje razlikuje od osnovice korištene za izračun kamatne stope. Naposljetku, prema mišljenju tih sudova, usluge koje se pružaju u zamjenu za isplatnu naknadu moraju biti poznate, kako bi se zajamčilo da se ne naplaćuju dvostruko.

26 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev ističe da je, kada je riječ o prirodi naknade za upravljanje, sudska praksa različita i u drugim državama članicama. Tako je Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) zaključio da se odredba o naknadi za upravljanje može ocijeniti nepoštenom s obzirom na to da protučinidbu glavnoj činidbi predstavljaju kamate, a ne ta naknada. Navedena je odredba nepoštena zato što kreditna institucija posredstvom spomenute naknade za upravljanje na potrošača svaljuje cjelokupan teret troškova funkcioniranja nastalih isključivo u interesu te institucije. Suprotno tomu, Oberster Gerichtshof (Vrhovni sud, Austrija) smatra da je ugovorna odredba o naknadi za upravljanje obuhvaćena glavnom činidbom, što onemogućava ispitivanje njezine nepoštenosti.

27 Kada je riječ o glavnom predmetu, sud koji je uputio zahtjev smatra da određivanje usluga koje se pružaju u zamjenu za naknadu za upravljanje i isplatnu naknadu može biti relevantno prilikom utvrđivanja jesu li odredbe ugovora što ga je sklopio tužitelj u glavnom postupku dovoljno jasne i razumljive u smislu članka 4. stavka 2. i članka 5. Direktive 93/13. Nadalje, u slučaju da se utvrdi da neka od tih odredbi nije jasno i razumljivo sastavljena, postavlja se pitanje mora li se iz tog utvrđenja *ipso facto* izvesti zaključak o njezinoj nepoštenosti ili je za takav zaključak također potrebno – osobito s obzirom na članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 – ispitati uzrokuje li spomenuta odredba na štetu potrošača, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlima iz ugovora.

28 Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome treba li ispitivati isključivo usluge iz navedenih odredbi i njihove protučinidbe ili valja uzeti u obzir sve ugovorne odredbe i odvagnuti sve prednosti i nedostatke.

29 U tim je okolnostima Kúria (Vrhovni sud, Mađarska) odlučila prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li zahtjev jasnog i razumljivog sastavljanja iz članka 4. stavka 2. i članka 5. Direktive [93/13] tumačiti na način da, u okviru ugovora o potrošačkom zajmu, taj zahtjev ispunjava ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori, a koja točno utvrđuje iznos troškova,

provizija i drugih naknada (u daljnjem tekstu, zajednički: troškovi) na teret potrošača, njihovu metodu izračuna i trenutak kada ih je potrebno platiti, ali koja, međutim, ne navodi za koje se konkretne usluge plaćaju ti troškovi; ili se pak treba tumačiti na način da je i u ugovoru potrebno navesti koje su to određene usluge? U potonjem slučaju, je li dovoljno da se sadržaj pružene usluge može izvesti iz naziva troška?

2. Treba li članak 3. stavak 1. Direktive [93/13] tumačiti na način da ugovorna odredba koja je u predmetnom slučaju upotrijebljena u području troškova, pri čemu, na temelju ugovora, nije moguće nedvojbeno utvrditi koje se konkretne usluge pružaju u zamjenu za te troškove, uzrokuje na štetu potrošača, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlima iz ugovora?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

30 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 2. i članak 5. Direktive 93/13 tumačiti na način da zahtjev prema kojem ugovorna odredba treba biti jasno i razumljivo sastavljena valja razumjeti tako da nalaže da u odredbama ugovora o potrošačkom zajmu, poput onih u glavnom postupku – o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori i u kojima se točno utvrđuju iznosi naknade za upravljanje i isplatne naknade na teret potrošača, njihova metoda izračuna i trenutak kada ih je potrebno platiti – također treba detaljno navesti sve usluge koje se pružaju u zamjenu za predmetne iznose.

31 U skladu s člankom 4. stavkom 2. Direktive 93/13 procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučenih usluga i robe, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.

32 U tom pogledu Sud je već ocijenio da pod ugovornim odredbama koje su obuhvaćene pojmom „glavni predmet ugovora” u smislu navedene odredbe treba razumjeti one koje utvrđuju bitne činidbe tog ugovora koje ga kao takve određuju. Nasuprot tomu, odredbe koje su akcesornog značaja u usporedbi s onima koje definiraju samu bit ugovornog odnosa ne mogu biti obuhvaćene spomenutim pojmom (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 35. i 36. i navedena sudska praksa).

33 Sud koji je uputio zahtjev pozvan je ocijeniti je li predmetna odredba bitan dio činidbe dužnika koja se sastoji od otplate iznosa koji mu je davatelj zajma stavio na raspolaganje, uzimajući u obzir narav, opću strukturu i odredbe predmetnog ugovora o zajmu kao i pravni i činjenični kontekst u kojem se potonji nalazi (presuda od 26. veljače 2015., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, t. 54. i navedena sudska praksa).

34 Nadalje, iz teksta članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 proizlazi da je druga kategorija ugovornih odredbi, prema kojima se ne može primijeniti provjera eventualne nepoštenosti, ograničenog opsega, s obzirom na to da se odnosi samo na primjerenost predviđene cijene ili naknade i usluge ili robe koju treba zauzvrat isporučiti, a razlog za to izuzimanje leži u činjenici da ne postoji nikakva tablica ili pravni kriterij koji bi mogli dati okvir i smjer provjeri te primjerenosti (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, t. 55. i navedenu sudsku praksu).

35 Odredbe o protučinidbi koju potrošač duguje davatelju zajma ili koje utječu na stvarnu cijenu koju potrošač mora potonjem platiti stoga načelno nisu obuhvaćene tom drugom kategorijom odredaba, osim što se tiče pitanja je li iznos ugovorom utanačene naknade ili cijene u skladu s uslugom koju je davatelj zajma zauzvrat pružio (presuda od 26. veljače 2015., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, t. 56.). Međutim, u predmetnom slučaju, iz spisa kojim raspolaže Sud proizlazi da proizlazi – što još mora

provjeriti sud koji je uputio zahtjev – da se navodna nepoštenost odredbi o kojima je riječ u glavnom postupku ne tiče odnosa između iznosâ naknade za upravljanje i izlazne naknade te zauzvrat pruženih usluga.

36 U svakom slučaju, bez obzira na to jesu li odredbe o kojima je riječ u glavnom postupku obuhvaćene člankom 4. stavkom 2. Direktive 93/13, zahtjev transparentnosti iz te odredbe postoji i u članku 5. te direktive, koji propisuje da ugovorne odredbe u pisanom obliku moraju „uvijek” biti sročene jasno i razumljivo. Kao što je to Sud već ocijenio, zahtjevi transparentnosti iz navedenih dviju odredbi imaju isti doseg (vidjeti u tom smislu presudu od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 67. do 69.).

37 Naposljetku, spomenuti zahtjev transparentnosti valja razumjeti tako da nalaže obvezu ne samo da konkretna odredba potrošaču bude gramatički razumljiva nego i da on može, na temelju točnih i razumljivih kriterija, procijeniti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2015., Bucura, C-348/14, neobjavljenu, EU:C:2015:447, t. 55. i navedenu sudsku praksu).

38 U predmetnom slučaju, iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da je ugovor o zajmu iz glavnog postupka predviđao naknadu za upravljanje od 2,4 % godišnje, za razdoblje od 20 godina, koja je za prvu godinu izračunana na temelju ukupnog troška zajma, a u narednim godinama na osnovi preostalog iznosa duga na prvi dan odnosne godine. Osim toga, u skladu s ugovorom, tužitelj je bio dužan platiti iznos od 40 000 mađarskih forinti kao isplatnu naknadu.

39 Prema tome, dotične su odredbe omogućavale tužitelju u glavnom postupku da procijeni ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze.

40 U tom pogledu valja podsjetiti da je Sud u biti ocijenio da se, kada je riječ o odredbi ugovora o zajmu koja predviđa „proviziju za rizik”, za takav ugovor ne može smatrati da na transparentan način iznosi razloge koji opravdavaju naknadu koja odgovara toj proviziji, ako se osporava da je davatelj zajma dužan pružiti stvarnu protučinidbu kako bi dobio navedenu proviziju (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, t. 77.).

41 Kada je riječ o odredbi koja se, u predmetnom slučaju, tiče izlazne naknade, točno je da tužitelj u glavnom postupku osporava postojanje bilo kakve stvarne protučinidbe u zamjenu za tu naknadu. U tim je okolnostima na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri je li zainteresirana osoba bila obaviještena o razlozima koji opravdavaju njezino plaćanje.

42 Kada je riječ o odredbi koja se odnosi na naknadu za upravljanje, iako se čini da tužitelj u glavnom postupku ne tvrdi da ne postoji nikakva protučinidba u zamjenu za tu naknadu, on ipak smatra da konkretna priroda različitih usluga koje se pružaju nije transparentna.

43 Točno je da iz sudske prakse navedene u točki 37. ove presude ne proizlazi to da je davatelj zajma dužan u dotičnom ugovoru konkretno navesti prirodu svih usluga koje se pružaju u zamjenu za naknade predviđene u jednoj ili više ugovornih odredbi. Međutim, s obzirom na zaštitu koju Direktiva 93/13 nastoji pružiti potrošaču s obzirom na to da se on nalazi u podređenom položaju u odnosu na prodavatelja robe odnosno pružatelja usluga kad je riječ o mogućnosti pregovaranja i razini informacija, važno je da se priroda stvarno pruženih usluga može razumno shvatiti ili izvesti iz cjelokupnog ugovora. Osim toga, potrošač mora moći provjeriti postoji li preklapanje među različitim naknadama ili među uslugama za koje se one naplaćuju.

44 Sud koji je uputio zahtjev treba provjeriti je li to slučaj u glavnom predmetu, vodeći računa o svim relevantnim činjeničnim elementima, među kojima su ne samo odredbe dotičnog ugovora, nego i oglašavanje i obavijesti koje je davatelj zajma učinio dostupnima u sklopu pregovora o njegovu sklapanju (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, t. 75.).

45 Prema tome, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 4. stavak 2. i članak 5. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da zahtjev prema kojem ugovorna odredba treba biti jasno i razumljivo sastavljena ne nalaže da u odredbama ugovora o potrošačkom zajmu, poput onih u glavnom postupku – o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori i u kojima se točno utvrđuju iznosi naknade za upravljanje i isplatne naknade na teret potrošača, njihova metoda izračuna i trenutak kada ih je potrebno platiti – također treba detaljno navesti sve usluge koje se pružaju u zamjenu za predmetne iznose.

Drugo pitanje

46 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da ugovorna odredba o naknadi za upravljanje zajmom, poput one u glavnom postupku – koja ne omogućava da se nedvojbeno utvrdi koje se konkretne usluge pružaju u zamjenu za te troškove – uzrokuje na štetu potrošača, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz ugovora.

47 Najprije treba pojasniti da je, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, Sud na tom području nadležan za tumačenje pojma „nepoštena ugovorna odredba”, navedenog u članku 3. stavku 1. Direktive 93/13, kao i za tumačenje mjerila koja nacionalni sudac može ili mora primijeniti kada ispituje ugovornu odredbu u svjetlu odredbi te direktive, pri čemu mora odlučiti, uzimajući u obzir ta mjerila, o konkretnoj kvalifikaciji određene ugovorne odredbe ovisno o okolnostima konkretnog slučaja. Iz toga proizlazi da se Sud mora ograničiti na to da sudu koji je uputio zahtjev pruži naznake o kojima potonji mora voditi računa radi ocjenjivanja nepoštenosti dotične odredbe (presuda od 14. ožujka 2013., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 66. i navedena sudska praksa).

48 S obzirom na to da se potrošač nalazi u podređenom položaju u odnosu na prodavatelja robe odnosno pružatelja usluga kad je riječ o mogućnosti pregovaranja i razini informacija, Direktiva 93/13 obvezuje države članice da propišu mehanizam koji bi osigurao da bilo koja ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo može biti podvrgnuta ispitivanju kako bi se ocijenilo je li eventualno nepoštena. S tim u vezi, nacionalni je sud dužan utvrditi, uzimajući u obzir kriterije navedene u članku 3. stavku 1. i članku 5. te direktive, ispunjava li takva odredba, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, zahtjeve savjesnosti i poštenja, ravnoteže i transparentnosti, kako ih postavlja ta direktiva (vidjeti u tom smislu presudu od 26. ožujka 2019., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, t. 50. i navedenu sudsku praksu).

49 Na taj je način transparentnost ugovorne odredbe, koja se zahtijeva u članku 5. Direktive 93/13, jedan od elemenata o kojima treba voditi računa prilikom ocjenjivanja njezine nepoštenosti, što je zadaća nacionalnog suda na temelju članka 3. stavka 1. te direktive. U okviru te ocjene, na spomenutom je sudu da, s obzirom na sve okolnosti slučaja, ispita, kao prvo, moguće nepoštovanje zahtjeva dobre vjere i kao drugo, postojanje eventualne znatnije neravnoteže na štetu potrošača, u smislu te odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 56.).

50 Kada je riječ o pitanju je li poštovan zahtjev dobre vjere u smislu članka 3. stavka 1. Direktive, važno je napomenuti da, s obzirom na njezinu uvodnu izjavu 16., nacionalni sud mora s tim u vezi provjeriti je li prodavatelj robe odnosno pružatelj usluga, pod uvjetom da je na pošten i pravedan način poslovao s potrošačem, mogao razumno očekivati da će potonji prihvatiti takvu odredbu slijedom pojedinačnih pregovora (presuda od 14. ožujka 2013., Aziz, C 415/11, EU:C:2013:164, t. 69.).

51 Kada je riječ o ispitivanju mogućeg postojanja znatnije neravnoteže, ono se ne može ograničiti na kvantitativno ekonomsko ocjenjivanje koje se temelji na usporedbi ukupnog iznosa transakcije na koju se ugovor odnosi, s jedne strane, i troškova koji na temelju te odredbe terete potrošača, s druge strane. Naime, znatnija neravnoteža može proizlaziti iz same činjenice da dovoljno ozbiljno oštećuje pravni položaj u koji je na temelju primjenjivih nacionalnih odredbi stavljen potrošač kao stranka predmetnog

ugovora, bilo u obliku ograničenja sadržaja prava koja prema tim odredbama ima na temelju ugovora ili ograničenja u njihovu korištenju ili pak u obliku nametanja dodatne obveze koja nije predviđena nacionalnim pravilima (presuda od 16. siječnja 2014., Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, t. 22. i 23.).

52 Osim toga, iz članka 4. stavka 1. Direktive 93/13 proizlazi da se nepoštenost ugovorne odredbe ocjenjuje tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

53 Upravo je s obzirom na te kriterije na nacionalnom sudu da provjeri eventualnu nepoštenost odredbi o kojima je riječ u glavnom postupku.

54 U tom pogledu, kako je navedeno u točki 43. ove presude, činjenica da usluge pružene u zamjenu za naknadu za upravljanje i izlaznu naknadu nisu konkretno određene ne znači da odredbe koje se na njih odnose ne odgovaraju zahtjevu transparentnosti navedenom u članku 4. stavku 2. i članku 5. Direktive 93/13, pod uvjetom da se priroda stvarno pruženih usluga može razumno shvatiti ili izvesti iz cjelokupnog ugovora.

55 Kada je riječ o pitanju uzrokuju li odredbe o kojima je riječ u glavnom postupku, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu na štetu potrošača, treba utvrditi da je – kao što to proizlazi iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje – naplaćivanje naknade za upravljanje i izlazne naknade predviđeno nacionalnim pravom. Ne čini se – što je ipak dužan provjeriti sud koji je uputio zahtjev – da te odredbe nepovoljno utječu na pravni položaj potrošača predviđen u nacionalnom pravu, osim ako usluge koje se pružaju u zamjenu za naknade nije moguće razumno uključiti u upravljanje zajmom ili u njegovu isplatu odnosno ako su iznosi navedenih naknada stavljenih na teret potrošača nerazmjerni u odnosu na iznos zajma. Na sudu je koji je uputio zahtjev da usto vodi računa o učinku drugih ugovornih odredbi kako bi utvrdio uzrokuju li one znatniju neravnotežu na štetu zajmoprimca.

56 Prema tome, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da ugovorna odredba o naknadi za upravljanje zajmom, poput one u glavnom postupku – koja ne omogućava da se nedvojbeno utvrdi koje se konkretne usluge pružaju u zamjenu za te troškove – načelno ne uzrokuje na štetu potrošača, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz ugovora.

Troškovi

57 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (treće vijeće) odlučuje:

1. **Članak 4. stavak 2. i članak 5. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način da zahtjev prema kojem ugovorna odredba treba biti jasno i razumljivo sastavljena ne nalaže da u odredbama ugovora o potrošačkom zajmu, poput onih u glavnom postupku – o kojima se nisu vodili pojedinačni pregovori i u kojima se točno utvrđuju iznosi troškova upravljanja zajmom i isplatne naknade na teret potrošača, njihova metoda izračuna i trenutak kada ih je potrebno platiti – također treba detaljno navesti sve usluge koje se pružaju u zamjenu za predmetne iznose.**

2. Članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da ugovorna odredba o naknadi za upravljanje zajmom, poput one u glavnom postupku – koja ne omogućava da se nedvojbeno utvrdi koje se konkretne usluge pružaju u zamjenu za te troškove – načelno ne uzrokuje na štetu potrošača, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz ugovora.

Potpisi